

Šárka HORNEKOVÁ: Představení body modification performance z perspektivy jejich aktérů. Případová studie. Praha: FHS UK 2010, 58 s. + přílohy. Vedoucí práce: Mgr. Michal Josephy.

Šárka Horneková si pro svou bakalářskou práci vybrala originální a nosné téma tělesných modifikací, konkrétně provádění tzv. body play v rámci vybrané body modification performance. V rámci tohoto tématu se soustředila na subjektivní prožitky aktérů této performance a provedla proto devět polostrukturovaných rozhovorů se sedmi aktéry – účinkujícími na sledované performanci či se na vzniku performancí podílejícími. Jako teoretickou a metodologickou oporu svého výzkumu autorka deklaruje fenomenologickou analýzu a kolektivní případovou studii.

Práce je členěna do několika oddílů: autorka nejprve (pomineme-li, že práce začíná poměrně neobvykle popsáním její struktury – s. 5) vymezuje svůj výzkumný problém a následně popisuje problematiku tělesných modifikací (oddíl 1-2, s. 6-17), dále reflektuje zvolené metodologické postupy (oddíl 3, s. 18-22) a prezentuje výsledky svého výzkumu (oddíl 4 – s. 23-53), jež ve stručném závěru shrnuje (s. 54-55).

Již zde vyvstává první otázka: pokud mohla autorka formulovat výzkumný problém, aniž by téma alespoň rámcově teoreticky ukotvila, k čemu jí pak teoretické zázemí, jež představuje na s. 8-17, sloužilo? S ohledem na to, že autorka se žádným z relevantních zpracovaných titulů již dále v textu nikde nepracuje (jedinou výjimkou je zmínka Turnera 2004 na s. 48), jeví se, že by mohly být zbytné. Přitom by bylo nanejvýš zajímavé pokusit se interpretovat třeba to, na co z množství praktik body modification movement je navazováno, jak a proč (srv. s. 14-17), či to, zda lze sledovanou performanci označit za rituál a jaký a proč (srv. s. 12n), či zda aktéři reflektují své performance jako umění, jak a proč (srv. s. 10n) atp. Místo toho si autorka hned v úvodu práce klade výzkumnou otázku „Jak lidé, participující na veřejných představeních, obsahujících body play, vnímají a prožívají svou účast na těchto představeních?“ (s. 8), kterou na základě Goffmana (1999) upřesňuje prostřednictvím tří podotázek („Jakým způsobem aktéři představení prožívají? Co pro aktéry představení znamenají? Co jejich prostřednictvím chtějí sdělit?“ /ibid./). Tyto podotázky ale jednak prakticky kopírují „hlavní“ výzkumnou otázku, a hlavně: dle mého názoru ale opravdu nemají nic společného s Goffmanovým dramaturgickým modelem. Ten je totiž formulován na základě studia sociálních interakcí a rolí, které jejich aktéři v rámci interakcí inscenují, a nikoli pro studium subjektivních prožitků některých aktérů těchto interakcí. Čímž nechci říci, že by dramaturgický model nebylo možné na prostředí body modification performance aplikovat, naopak, ale pak bylo by nutné formulovat zcela odlišné výzkumné otázky a zvolit jiné výzkumné paradigma než fenomenologii.

Volbu fenomenologické analýzy považuji za další poměrně problematický bod předložené práce. Jde o postup (resp. postupy – do určité míry se liší autor od autora), jehož výsledkem bezpochyby má být porozumění nějaké subjektivní zkušenosti aktérů, který ovšem pracuje i se subjektivitou badatele. V tomto smyslu je velmi náročný a vyžaduje jistou badatelskou erudici. Z předloženého textu se však vyjma úvodu sama autorka jaksi vytratila. Jsou tak prezentovány jakési odosobněné popisy průběhu performance, výtahy z rozhovorů s jejich aktéry a jejich souhrn a v závěru pak konstatování, že autorka tím, že „odbourala své předporozumění danému problému, /.../ získala na věc úplně nový pohled“ (s. 54). Pokud tímto novým pohledem má být zjištění, že pro aktéry je „například závěs v první řadě silným

tělesným a duchovním prožitkem“ (ibid.), opět se nemohu nepozastavit nad užitečností teoretického rozpracování body modifications v úvodních částech práce.

Také charakteristika práce jako případové studie z mého pohledu pokulhává, neboť jednotlivé aktéry by bylo lze jen opatrně nazvat jako jednotlivé případy, a pokud ano, bylo by nutné je zkoumat nejen v jejich „jedinečnosti“, ale i „komplexitě“ (s. 18), tzn. včetně sociodemografických charakteristik. Jako *case* by bylo bezpochyby možné označit celou performance a zaměřit se na její přímé aktéry (tedy bez publika), ale tehdy by zase bylo na místě sledovat tuto událost v celé komplexitě, tedy včetně příprav a ukončení akce, nikoli pouze to, co se děje na scéně (Goffman 1999). K metodologii si dovoluji ještě jednu poznámku: teoretická saturace dat označuje poněkud jiný proces, než jaký autorka popisuje na s. 20.

Přesto, že výše uvedené výhrady považuji za poměrně zásadní, nemohu nevyzdvihnout jiný aspekt práce, a tím je vlastní provedení výzkumu. Autorka v empirické části své bakalářské práce poměrně detailně představuje průběh vybrané performance, na níž provedla pozorování (což jistě nebylo nenáročné), a poznatky z tohoto pozorování také využívá v rozhovorech, které jsou opravdu nesmírně zajímavé. Tzn. rozhodně oceňuji tvorbu pramenů k tématu a jejich publikaci v příloze bakalářské práce. Také shrnutí rozhovorů prezentované ve vlastní bakalářské práci jsou poměrně obratná, byť vzhledem k příloze dle mého názoru nikoli nezbytná.

Další části práce, tedy 4.3 Analýza a 5. Závěr (s. 48-55), tzn. části, které měly být podstatou práce, trpí důsledky výše popsaných nejasností. Autorka si klade poměrně úzce zacílené, navzájem se prolínající a teoreticky nepodložené výzkumné otázky, na něž odpovídá bez znalosti kontextu jednotlivých aktérů a s malou znalostí kontextu sledované performance (natož celé akce, na níž se odehrávala), navíc prostřednictvím problematického uchopení velmi obtížných metodologických postupů. Těžko se tedy divit tomu, že předložené interpretace včetně závěru zaujímají pouhých sedm stránek. V nich je tematizováno, že z hlediska aktérů jsou body modification performance (1) zábavou, (2) prostředkem k prožitku vlastních pocitů a (3) jejich zprostředkování publiku, které by je (4) mělo náležitě ocenit, protože pro něj je „prolitá krev“ (s. 49). Naopak (5) nahota představuje opravdovost. Ovšem (6) motivace aktérů k účasti na performance se různí. V závěru pak autorka ještě přidává, že body modification jsou životním stylem a performance uměním, ale z čeho tak soudí, těžko říci. Není to trochu málo?

Z formálního hlediska je nicméně práce v pořádku, z hlediska gramatiky a stylistiky dokonce nadprůměrná. Také k práci s literaturou a prameny včetně příloh nemám námitek. Nestandardní je snad pouze oboustranný tisk.

Lze tedy shrnout, že Šárka Horneková si vybrala nesmírně zajímavé a náročné téma, k němuž shromáždila velmi zajímavá data. Teoreticko-metodologické námítky k jejich zpracování však považuji za natolik významné, že práci sice doporučuji k obhajobě, ale navrhuji ji hodnotit jako dobrou.